

Hoe Midden-Holland invulling geeft aan het Besluit Bodemkwaliteit

Hou de bagger binnenboord!

Hoe kun je als gemeente zoveel mogelijk bagger verantwoord en nuttig hergebruiken? En welke mogelijkheden biedt het Besluit bodemkwaliteit hiervoor? Dit artikel geeft een kijkje in de keuken van het opstellen van gebiedsspecifiek beleid voor hergebruik van bagger.

Door Bernd van den Berg en Meike Breedveld

Over de auteurs

drs. B. van den Berg is beleidsadviseur bodem bij de Milieudienst Midden-Holland en opsteller van de Nota Bodembeheer.

drs. M.M.S. Breedveld is projectleider ondergrond, klimaat en energie bij Witteveen+Bos. Zij is als adviseur in het kader van ILB (Impuls Lokaal Bodembeheer) betrokken bij de tot stand koming van de Nota Bodembeheer voor de gemeenten binnen het samenwerkingsverband Milieudienst Midden-Holland.

LAGER EN LAGER

De ondergrond in de regio Midden-Holland (Gouda en omgeving) bestaat voor een groot deel uit slappe veengrond; veendiktes van 8 meter zijn geen uitzondering. Vanaf de eerste bewoning van het gebied hebben de bewoners het gebied moeten ophogen en nog steeds daalt de bodem: de bodemdaling in de Krimpenerwaard bedraagt thans circa 1 cm per jaar! In de westelijke droogmakerijen, waar het veen voor het grootste deel is afgegraven, is de bodemdaling een minder groot probleem. Deze polders liggen echter zeer laag (het laagste punt van Nederland ligt in de Zuidplaspolder) en om deze 'klimaatbestendig' te maken bestaan ideeën om het gebied grootschalig op te hogen. Het is duidelijk dat vanwege de bijzondere bodemgesteldheid veel ophooggrond benodigd is, terwijl in de regio juist weinig geschikte grond vrijkomt.

Samenhangend met de bijzondere bodemgesteldheid is de aanwezigheid van veel afwateringssloten.

Om een veengebied goed te kunnen ontwateren is een dicht slotenpatroon immers noodzakelijk. Ook in de lage droogmakerijen zorgen watergangen voor de afvoer van overtollig water.

Het is van belang de afwateringssloten goed op diepte te houden. Er moet in de regio Midden-Holland daarom veel gebaggerd worden. Dit komt ook de waterkwaliteit ten goede. Gezien de bodemdalingsproblematiek heeft de regio zich de taak gegeven om zoveel mogelijk vrijkomende bagger nuttig te hergebruiken. Hiertoe heeft Midden-Holland in het kader van het Besluit Bodemkwaliteit (Bbk) gebiedsgericht beleid opgesteld.

INVULLING BEGRIIP AANGRENZEND PERCEEL

In het generieke kader van het Bbk mag verspreidbare bagger (kwaliteit voldoet aan msPAF-toets) verspreid worden op aangrenzende percelen en in weilanddepots op het aan de watergang grenzende perceel. In het Bbk wordt het begrip 'aangrenzend perceel' slechts summier toegelicht en er wordt geen maximale afstand genoemd. In lijn met de wens tot decentralisatie is het

Bbk bewust minder sturend. Nadere invulling ligt bij gemeenten en waterschappen, die kunnen vaststellen hoe de baggeractiviteiten het beste passen binnen het beheer van het gebied.

De gemeenten binnen de regio Midden-Holland vullen het begrip aangrenzend perceel als volgt in: alle percelen die zijn gelegen binnen de grenzen van de bodemkwaliteitszone van de betreffende watergang. Een bodemkwaliteitszone is een ruimtelijke eenheid die homogeen is voor wat betreft bodemgebruik, historie, bodemtype en bodemkwaliteit. Binnen een zone is veelal ook sprake van één watersysteem met watergangen die met elkaar in verbinding staan. Strikt onderscheid maken tussen direct aangrenzende percelen en percelen die 100 of 1000 meter verderop liggen is daarom milieuhygiënisch gezien niet zinvol. Op het perceel waar de bagger wordt opgebracht zal de bodemkwaliteit mogelijk licht verslechteren, maar de totale kwaliteit van het systeem 'bodem, waterbodem en watergang' blijft gelijk. Dit is dus een integrale benadering van de maatschappelijke baggeropgave. Door toe te staan dat verspreidbare bagger overal binnen de bodemkwaliteitszone van herkomst mag worden hergebruikt, wordt aangesloten bij de bestaande praktijk van het baggeren: waterschappen maken afspraken met boeren en geven een vergoeding voor het tijdelijk gebruik van hun perceel als depot. Na afloop heeft de boer voordeel van een opgehoogd perceel.

BEOORDELING RISICO'S VERSPREIDEN BAGGER LANDELIJK GEBIED

Onderzocht is of het voorgestelde verspreidingsbeleid voor bagger in het landelijk gebied niet tot potentiële risico's leidt. Hiertoe zijn de gegevens van baggerspeciedepots met gerijpte bagger van onverdachte locaties uit niet-stedelijk gebied in de Krimpenerwaard (één van de zones uit de bodemkwaliteitskaart) van de afgelopen 10 jaar bestudeerd. Dit betrof 14 locaties waar de bagger na rijping is blijven liggen als ophoging. Van deze locaties zijn gegevens bekend met betrekking tot de nul- en eindsituatie van de landbodem, de opgebrachte verse bagger en dezelfde bagger na rijping.

Uit de bestudeerde dataset blijkt dat de in-situ bemonsterde bagger (totaal 49 monsters) in 71 % van de gevallen als klasse Industrie wordt beoordeeld en dat slechts 16 % aan de achtergrondwaarde voldoet. Na rijping van deze bagger blijkt dat van de onderzochte 25 analysemonsters er nog slechts 1 (4%) als klasse Industrie wordt beoordeeld, terwijl 68% van de monsters aan de achtergrondwaarde voldoen. De kwaliteit van de in-situ gekeurde bagger verbetert na rijping in het depot dus aanzienlijk. Deze toename in kwaliteit wordt met name veroorzaakt door de afname van PAK's en minerale olie in de gerijpte bagger.

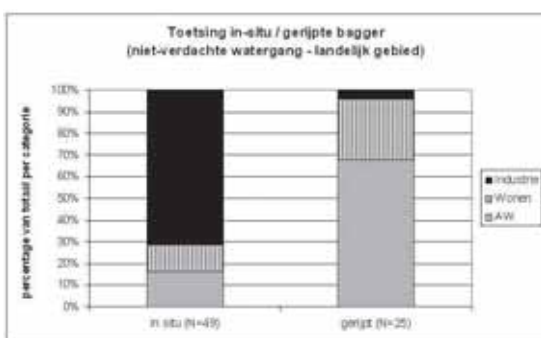

FOTO 1. DE BAGGER IN HET WEILANDDEPOT IS NAGENOEG GERIJPT (FOTO MILIEUDIENST MIDDEN-HOLLAND).

Vervolgens zijn de gemiddelde gehalten van de 25 monsters van de gerijpte baggerdepots getoetst met de RisicoToolBox. Hieruit is gebleken dat er voor deze gemiddelde gehalten geen sprake is van risico's bij het bodemgebruik Landbouw.

BAGGER UIT STEDELIJK GEBIED: GEOTUBES

In de voorbije jaren is er in de regio veel stedelijk water gebaggerd waarbij de bagger werd ontwaterd in geotubes. Een geotube is een langgerekte zak van waterdoorlatend geotextiel (zie foto 2). De bagger wordt erin gepompt, waarna het water uittreedt en de bagger in de zak achterblijft. Doel is om de gerijpte bagger direct toe te kunnen passen in plantsoenen en parken ten behoeve van noodzakelijke ophogingen. In veel gevallen moest de bagger des tijds echter weer worden afgevoerd, omdat na toetsing aan de ontvangende bodem de bagger niet voldeed aan de kwaliteitseisen van de ontvangende bodem. Zonde van alle voorbereidingskosten, het alsnog afvoeren van de bagger en het aanvoeren van grond voor het aanvullen van plantsoenen en parken. Om te beoordelen of het toepassen van gerijpte bagger uit geotubes tot risico's leidt zijn de keuringresultaten van 18 geotubes (afkomstig uit het stedelijk gebied van de gemeenten Gouda en Reeuwijk) getoetst aan het Besluit Bodemkwaliteit. Hieruit blijkt dat in 3 geotubes wordt voldaan aan de Achtergrondwaarde, in 4 geotubes aan de klasse Wonen en in 11 geotubes (61 %) aan de klasse Industrie. Zink is in veel gevallen de kritische stof in de gerijpte stedelijke bagger. Omdat het de bedoeling is de bagger uit de geotubes toe te passen in plantsoenen en parken, is het gemiddelde gehalte van de geotubes met de RisicoToolBox getoetst voor het bodemgebruik 'overig groen (Industrie)'. Hieruit blijkt dat de bagger uit de geotubes geen humane risico's oplevert. De RisicoToolBox laat wel zien dat er mogelijk sprake is van ecologische risico's bij een gemiddelde of hoge ecologische ambitie. Dit

ILLUSTRATIE. TOETSING IN-SITU/GERIJPTE BAGGER.

wordt geaccepteerd omdat er voor stadsparken en plantsoenen doorgaans een lagere ecologische doelstelling bestaat. In de Nota Bodembeheer is daarom opgenomen dat verspreidbare bagger (msPAF-toets) uit geotubes na rijping niet meer hoeft te worden gekeurd. Deze gerijpte bagger mag direct in de zone van herkomst worden toegepast in plantsoenen en parken. Behalve de tussenkomst van de geotube is de toepassing identiek aan het verspreiden op aangrenzende percelen en kan het dus ook als zodanig worden beschouwd. Ook hier geldt dat de totale kwaliteit van het systeem 'bodem, waterbodem en watergang' binnen de bodemkwaliteitszone niet verslechtert. Een grove berekening leert dat baggerwerkzaamheden voortaan tot 20% goedkoper kunnen worden uitgevoerd. Er is dus een afweging gemaakt tussen bodemkwaliteit en ecologie enerzijds en bodemdaling, kosten en waterbeheer (baggeropgave) anderzijds. Dit is een politieke keuze die in het najaar van 2011 moet worden bekrachtigd door de bestuurders en de gemeenteraden van de tien gemeenten.

ZORGVULDIGE COMMUNICATIE

In Midden-Holland is ruime aandacht besteed aan het faciliteren van hergebruik van grond en bagger. Hierbij heeft de regio bijzondere aandacht besteed aan het proces. Al bij de start van het project zijn diverse actoren in de regio benaderd en gevraagd om actief mee te denken. Hiertoe is een kerngroep geformeerd, waarin naast de vertegenwoordigers van de Milieudienst, enkele gemeenten en de provincie Zuid-Holland, ook de waterschappen, Stichting Bodembeheer Krimpenerwaard en Stichting Bodemsanering NS zitting hadden. Dit tezamen met de ondersteuning vanuit het Rijk, middels de inzet van de ILB-adviseurs, heeft geleid tot een breed gedragen Nota Bodembeheer.

CONCLUSIE

In Midden-Holland bestaat een grote gebiedsopgave ten aanzien van baggeren. Om de maatschappelijke kosten te beperken is gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het Besluit Bodemkwaliteit biedt. Door een gebiedsgerichte invulling te geven aan het Besluit is er maximale ruimte gecreëerd om bagger nuttig en milieuhygiënisch verantwoord te kunnen hergebruiken. Het mes snijdt hierbij aan twee kanten. Voor de vele bagger is er voldoende afzet, en de bodem kan worden opgehoogd. In een regio die 1 centimeter per jaar zakt is dat geen overbodige luxe!

FOTO 2. DE BAGGER IN DEZE GEOTUBE MOEST IN 2005 WORDEN AFGEVOERD. MET HET NIEUWE BELEID MAG DE BAGGER TER PLAATSE WORDEN VERWERKT (FOTO AT MILIEUADVIES).